

<https://doi.org/10.26565/2220-8089-2025-47-07>

УДК 325.254.4+316.485+159.922.6

Тетяна Василівна Панченко

Професор кафедри політології, доктор політ. наук, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, Харків, 61022

tanyapanchenko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-9762-2639>

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В НІМЕЧЧИНІ: ЯК ЛОКУС КОНТРОЛЮ ТА СТРАХИ ВПЛИВАЮТЬ НА НАМІРИ ІНТЕГРАЦІЇ І ПОВЕРНЕННЯ

Досліджується динаміка психологічних чинників, що впливають на інтеграцію та репатріаційні наміри українських біженців у Німеччині. На основі двох хвиль онлайн-опитування (липень 2023 – січень 2024) проаналізовано еволюцію локусу контролю, рівня тривожності та їх взаємозв'язок із життєвими стратегіями мігрантів, а динаміка еволюції їхніх намірів досліджена в розрізі п'яти хвиль опитування (травень 2022–січень 2024). На основі результатів дослідження, виявлено порівняно високий рівень суб'єктивного контролю серед українських біженців та диференціацію цього показника залежно від міграційних намірів. Відзначається, що результати дослідження виявляють чітку ієрархію тривог серед українських біженців у Німеччині. Підкреслюється, що найбільш значущим стресовим фактором для українських біженців виступає невизначеність перспектив повернення до України, яка переважає рівень занепокоєння над потенційними правовими складнощами перебування чи ризиками депортації. Особливо гостро ця тривога проявляється у респондентів, які свідомо орієнтовані на репатріацію. Вказується, що для українських біженців властивий відносно низький рівень стурбованості проблемами ксенофобії та дискримінації, які традиційно займали центральне місце в міграційних дослідженнях попередніх хвиль. Особливості такого ставлення українських біженців до відповідних проблем у німецькому суспільстві пояснюються винятково доброзичливим ставленням німецького суспільства до українських біженців та системною підтримкою України на всіх рівнях німецької політики та громадянського суспільства. Це створює унікальний соціальний контекст, який суттєво відрізняє досвід українських біженців від міграційних когорт попередніх років.

Ключові слова: українські біженці, локус контролю, наміри повернення, соціальна інтеграція, тривоги, дискримінація

Як цитувати: Панченко, Т.В. 2025. Українські біженці в Німеччині: як локус контролю та страхи впливають на наміри інтеграції і повернення. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»* 47: 53-61. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2025-47-07>.

In cites: Panchenko, Tetyana. 2025. Ukrainian Refugees in Germany: How Locus of Control and Anxieties Influence Intentions to Integrate and Return. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»* 47: 53-61. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2025-47-07> (in Ukrainian).

Війна в Україні спричинила найбільший рух біженців з часів Другої світової війни. За даними УВКБ ООН, понад сім мільйонів українців перебувають за межами України

(UNHCR 2025). Численні соціологічні дослідження в різних країнах свідчать, що багато з них готові повернутися, хоча їхня кількість неухильно зменшується внаслідок війни. Тому українські соціологи та демографи цілком обґрунтовано стверджують, що чим довше триватиме війна, тим менше українців повертатиметься на батьківщину. За підрахунками українських фахівців Центру економічної стратегії, за кордоном

© Панченко Т.В., 2025.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

можуть залишитися від 1,3 до 3,3 млн українців (Mykhailyshyna et al. 2023). За оцінками окремих експертів та ЗМІ, їхня кількість може бути набагато більшою.

Різноманітні характеристики, плани та наміри українських біженців у Німеччині досліджувались у працях Й. Адеми, Дж. Аксоя, І. Гисинг и П. Поутваари, Дж. Андреса у співавторстві, Г. Брукера у співавторстві (Adema et al 2024, Andrews et al 2023, Brücker et al 2023a, Brücker et al 2023b, Brücker et al 2023c), що ґрунтуються на основі соціологічних даних. Дослідники доходять висновків про унікальні характеристики українських біженців, що відрізняє їх від попередніх когорт біженців та здійснюють спроби пояснити їхні плани та наміри й віднайти фактори, що їх визначають (Adema et al 2024, Andrews et al 2023, Brücker et al 2023a, Brücker et al 2023b, Brücker et al 2023c). Переважна більшість дослідників сходяться на думці, що серед них ключову роль відіграють сімейна ситуація (перебування партнера в Україні чи в Європі), рівень безпеки в регіоні проживання в Україні, вік, соціальний статус та фінансова ситуація в країні перебування та країні походження, успіхи інтеграції в приймаючому суспільстві тощо. Однак емоційно-психологічні чинники, такі як тривога, локус контролю (відчуття владної автономії чи безпорадності) та емоційна прив'язаність до Батьківщини, залишаються недостатньо вивченими, попри їхню потенційну вирішальну роль у прийнятті рішень про повернення.

Дослідження у межах кількісно-якісного проекту «Стратегії адаптації та інтеграції біженців з України в Німеччині» іфо Центру міжнародних інституційних порівнянь та міграційних досліджень дозволили на прикладі Німеччини пов'язати майбутні наміри українців з їхніми повсякденними практиками адаптації в приймаючому суспільстві, у тому числі з їхніми почуттями. На основі даних п'яти хвиль кількісних онлайн-опитувань вдалося не лише дослідити динаміку змін намірів українців протягом перших двох років війни, а й пояснити мотиви цих намірів. Деякі результати цього дослідження були представлені в контексті перспектив інтеграції біженців з України у німецький ринок праці (Panchenko 2022a; Panchenko, Poutvaara, 2022), оцінки їх соціально-економічних характеристик та життєвої ситуації (Panchenko 2023), а також їхніх стратегій адаптації у приймаючому суспільстві (Giesing, Panchenko, Poutvaara 2022;

Panchenko 2022b; Chargaziia, Panchenko 2025).

У фокусі цієї публікації – локус контролю, страхи та тривоги українських біженців, що були досліджені у межах проведених автором оналайн-опитувань та їхні зв'язки з різними аспектами життя в приймаючій країні та намірами повернення на батьківщину. Метою дослідження був пошук зв'язків намірів повернення українців на батьківщину з їхніми відчуттями, що характеризують їх емоційний та соціально-психологічний стан, що виявляється у відповідях на такі питання:

1. Чи схильні люди з внутрішнім локусом контролю, що вірять у власний вплив на своє життя, до повернення в Україну (через віру в можливість зміни ситуації вдома) або будувати своє майбутнє в Німеччині (через впевненість у своїй здатності інтегруватися)?

2. Чи провокує зовнішній локус контролю (відчуття залежності від обставин) бажання уникнути ризиків, пов'язаних із поверненням, або страхи інтеграції та відчуття відчуження?

3. Наскільки українські біженці відчують тривоги щодо дискримінації, невизначеності статусу та неможливості повернення додому? Що їх хвилює найбільше і як це пов'язано з їхніми намірами?

Для пошуку відповідей на поставлені питання ми спирались на дані двох з п'яти хвиль онлайн-опитувань, а для представлення більш широкого контексту щодо динаміки намірів українських біженців – на дані усіх п'яти хвиль. Опитування були проведені у період з травня 2022 по січень 2024, останні дві хвилі у червні-липні 2023 року та у грудні 2023 року – січні 2024 року на платформі Qualtrics. Учасники були набрані з україномовних та російськомовних груп біженців у соціальних мережах Facebook та Telegram. Обсяги вибірки для кожної хвилі були відповідно: 644, 1271, 1067, 1246 і 1671. Варто відзначити також, що вибірка не є статистично репрезентативною. Опитування проводились українською мовою, жодних стимулів для учасників не передбачалося. Етичне схвалення було надано комітетом з етики факультету економіки Мюнхенського університету.

Передусім коротко зупинимося на основних характеристиках українських біженців в Німеччині, їх намірах щодо подальшого перебування в Німеччині та їх змінами протягом часу, що були виявлені

на основі проведених онлайнів-опитувань та інших досліджень.

Узагальнення даних статистики та багатьох соціологічних досліджень дозволяє стверджувати, що українські біженці в Німеччині суттєво відрізняються від попередніх когорт біженців своїми соціально-демографічними характеристиками та потенціалом інтеграції. Серед них переважна більшість жінок працездатного віку з дітьми, хоча доля чоловіків з часом зростає. Вони добре освічені (зокрема, середній рівень освіти українських біженців у Німеччині був значно вищим, ніж середній рівень населення країни походження, а також німецького населення (Brücker et al 2023a: 42), мають досвід працевлаштування в Україні та зацікавлені у працевлаштуванні в Німеччині. З правової точки зору, українці мають деякі переваги перед попередніми хвилями біженців. Наприклад, завдяки активації ЄС «Директиви про тимчасовий захист» (2001/55/EC) українці не лише отримали дозвіл на тимчасове проживання до березня 2026 року, а й отримали дозвіл на роботу без необхідності спочатку подавати заяву про надання притулку. Крім того, з червня 2022 року Німеччина надала українським біженцям

право на отримання основних соціальних виплат і надала доступ до державних послуг з працевлаштування. Німецькі центри зайнятості пропонують українцям мовні та професійні курси (Brücker et al. 2023c), що дає їм можливість підвищити свою кваліфікацію та прискорити вихід на ринок праці.

Українські біженці також відрізняються від попередніх когорт біженців різними обставинами, за яких вони були змушені залишити свою країну. Вони зіткнулися з зовнішньою, а не внутрішньою загрозою. Таким чином, патріотизм населення, міжособистісна довіра, довіра до політичного режиму не були зіпсовані. По-друге, Україна є демократією, що розвивається, і має європейські та євроатлантичні прагнення, які посилюються на тлі протистояння росіянам. Ці факти в сукупності свідчать про те, що значна кількість українців може бути готова повернутися до своєї країни після закінчення війни.

У межах проведених онлайн-опитувань з метою вимірювання готовності повернення в Україну ставилося два питання: про плани на наступні два роки та наміри повернутися в Україну, відповіді на які представлено на рисунку 1.

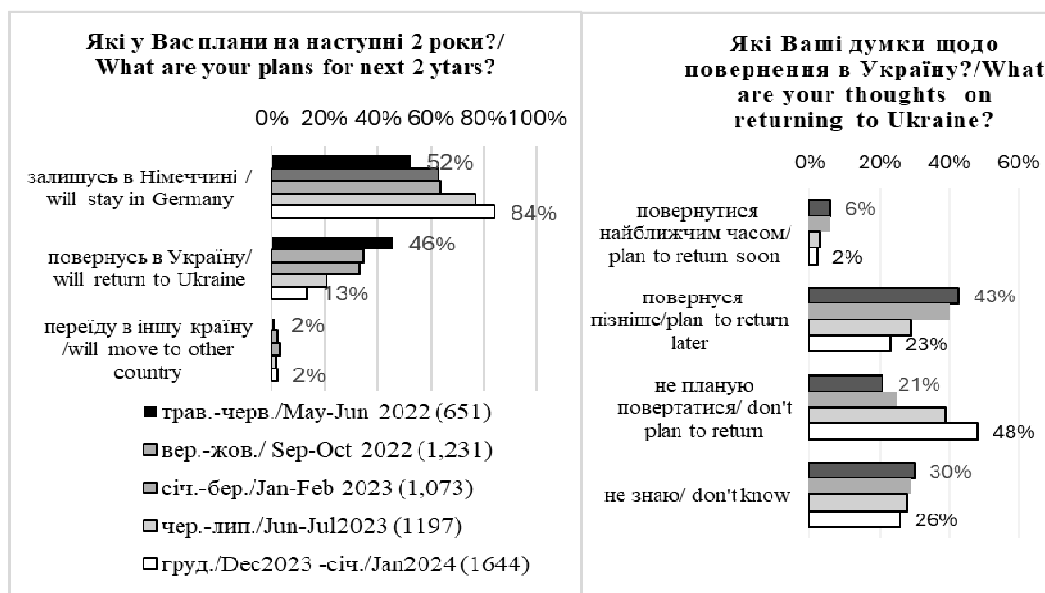

Рис.1. Наміри біженців з України в Німеччині/ Fig. 1. Intentions of refugees from Ukraine in Germany

Відповіді респондентів на запитання про їхні плани на найближчі два роки були переважно розподілені між двома альтернативами протягом усього періоду вимірювання – залишитися в Німеччині чи повернутися в Україну (Panchenko 2022a: 71). І

якщо в травні-червні 2022 року частка тих, хто хоче залишитися, лише трохи перевищувала частку тих, хто хоче повернутися протягом двох років (52 і 46 %), то на початку 2024 року частка тих, хто планує провести в Німеччині ще два роки

перевищувала частку тих, хто планує повернутися за 2 року у 6,5 рази (84 і 13%). При цьому частка тих, хто планує переїхати в іншу країну, залишається стабільно низькою і становить 2-3 відсотки.

Розподіл відповідей на запитання про повернення в Україну, яке ставили з другої хвили опитування, свідчить про більшу різноманітність думок. На основі цих даних можна говорити про чотири групи з різними намірами повернення. По-перше, варто виділити спочатку домінуючу групу тих, хто очікує пізнішого повернення, яка з 2022 до 2024 року скоротилась з 43 до 23 %. За період вимірювання кількість тих, хто вирішив не повертатися, зросла з 21 до 48 %. Група тих, хто не визначився, залишається відносно стабільною: вона скоротилась з 30 до 26 %. Нарешті, невелика частка тих, хто бажає повернутися найближчим часом, за рік зменшилася з 6 до 2 %. Найсуттєвіші зміни у ставленні до перебування в Німеччині та повернення в Україну відбулися влітку 2023 року, вони чітко пов'язані з контрнаступом України та усвідомленням того, що війна триватиме ще довго. Останнє також підтверджується тим, що вдвічі зросла частка респондентів, які передбачають тривалу війну.

Щоб отримати глибше розуміння почуттів українців у Німеччині увага була зосереджена на оцінках респондентами локусу контролю, що описує, наскільки людина вважає, що вона контролює події у своєму житті, а також на їхнє занепокоєння щодо потенційної дискримінації, неможливості залишитися в Німеччині чи повернутися в Україну. Для вимірювання локусу контролю використовувалось запитання Всесвітнього дослідження цінностей: «Деякі люди відчувають, що вони мають повну свободу вибору та контролю над своїм життям, а інші вважають, що те, що вони роблять, не має реального впливу на те, що з ними відбувається. Будь ласка, скористайтеся цією шкалою, де 1 означає «зовсім немає вибору», а 10 означає «великий вибір», щоб визначити, скільки свободи вибору та контролю, на вашу думку, ви маєте протягом свого життя» (WVS 2021). Ця шкала для вимірювання локусу контролю побудована на основі психологічних тестів Дж. Роттера (Rotter 1966) та А. Левенсона (Levenson 1974). Високі оцінки, що наближаються до 10, є свідченням внутрішнього локусу контролю, коли людина вірить, що її життя залежить від її власних рішень, зусиль

і дій. Вона відчуває відповідальність за свої успіхи та невдачі. Низькі оцінки, що наближаються до 1, відповідно свідчать про зовнішній локус контролю, коли людина вважає, що її життя визначають зовнішні обставини, удача, доля або вплив інших людей.

У межах онлайн-опитувань ifo інституту дане питання було задано вперше у літку 2023 року й вдруге на початку 2024 року. На малюнку 2 представлені середні показники оцінок респондентів рівня свободи вибору й контролю над своїм життям по цим двом хвилям опитування та для категорій респондентів, що мають різні наміри.

По-перше, зазначимо, що середня оцінка свободи вибору та ступеня контролю над своїм життям усіх респондентів у літку 2023 становила 6,5 бали (6,5/10), що вище аналогічної оцінки до війни в Україні. Згідно з дослідженням World Values Survey Wave 7 у 2020 р., серед 1289 респондентів він склав 6,23 бали, що нижче, ніж у багатьох інших країнах (середні значення в різних країнах коливаються між 5,99 і 8,41) (WVS 2022: 249-250). Тобто коли йдеться про усереднені оцінки чи середні значення, цілком закономірно переважають проміжні позиції між внутрішнім і зовнішнім локусом контролю, що може означати, що людина відчуває певний контроль над своїм життям, але також визнає вплив зовнішніх обставин, у деяких ситуаціях діє активно і бере відповідальність, а в інших – покладається на випадковість або обставини, має помірний рівень впевненості у своїх можливостях впливати на майбутнє. Такий баланс може бути як адаптивним (гнучкість у прийнятті рішень), так і свідчити про невизначеність або сумніви щодо власного впливу на життя. Отже, коливання усереднених оцінок в межах десятих одиниць також має значення і свідчити про міру суб'єктивності та тривожності українських біженців.

Середній показник локусу контролю, що перевищує аналогічний показник довоєнного періоду, свідчить про те, що українці в Німеччині здатні контролювати своє життя не гірше за своїх співвітчизників, що лишились вдома. Незважаючи на війну на батьківщині та велику невпевненість у своєму майбутньому, більшість із них відчуває певну свободу вибору та можливість визначати своє життя. Проте на початку 2024 року зафіксовано певне зниження цього показника (до 6,35 за 10-бальною шкалою), однак він ще перевищує довоєнний рівень в українському суспільстві (див. рис. 2).

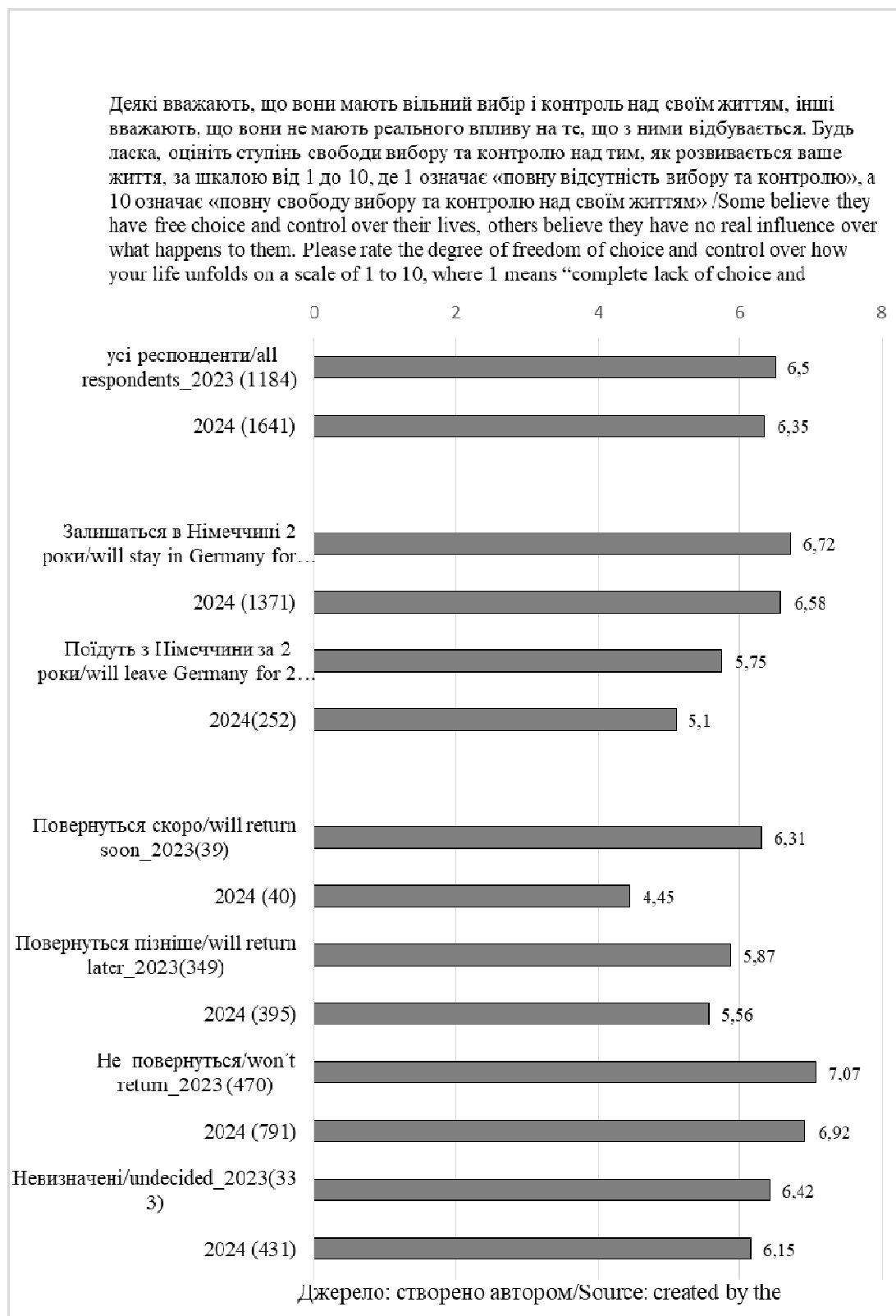

Рис. 2 Вільний вибір і контроль над власним життям/ Fig. 2 Free choice and control over one's own life

Хоча середні показники за різними категоріями респондентів не демонструють статистично значущих відмінностей від

загального середнього, аналіз виявив певні закономірності у взаємозв'язку між локусом контролю та міграційними намірами. На

жаль, спостереження під час проведення якісних досліджень відносно того, що особи з внутрішнім локусом контролю частіше планують повернення, адже вірять у можливість відновити життя в Україні, кількісні дані не підтвердили. Зокрема, ті, хто мають намір залишитися в Німеччині на більш тривалий період і особливо постійно, відчують більше свободи вибору та здатність контролювати власне життя. Меншою мірою відчують свободу вибору та здатні контролювати своє життя ті, хто не планує залишатися в Німеччині хоча б на два роки, і ті, хто має намір в майбутньому повернутися в Україну. Слід зазначити, що середні оцінки здатності контролю над своїм життям представників останньої категорії значно нижчі, ніж у тих, хто ще не визначився зі своїм майбутнім.

Разом із тим, варто звернути увагу, що на фоні загального зниження рівня суб'єктивного контролю за власним життям на початку 2024 року, більш суттєво він знижується серед тих, хто не планує лишатися в Німеччині та планує повернутися в Україну. Життя в режимі очікування повернення додому зумовлює тяжіння локусу контролю у бік зовнішнього його вектору. Навіть ситуація невизначеності щодо свого майбутнього викликає менше сумнівів щодо власного впливу на життя, ніж очікування повернення додому.

У рамках опитування ми також спробували з'ясувати, наскільки хвилює українських біженців дискримінація, неможливість повернутися в Україну та неможливість залишитися в Німеччині, а також як ці тривоги впливають на плани на майбутнє.

Як демонструють дані рисунка 3, українських біженців значно більше хвилюють неможливість залишитися в Німеччині чи повернутися в Україну, ніж прояви ксенофобії чи дискримінації. Ця тенденція може пояснюватися відносно привітним ставленням до українців у країнах ЄС порівняно з попередніми хвилями міграції (Coninck de, 2022), що стало наслідком довоєнної європейської інтеграції України. Разом із тим, рівень стурбованості дискримінацією поступово зростає: частка респондентів, які «дуже стурбовані» дискримінацією, збільшилася на 7% за півроку, досягнувши 22%, а частка тих, кого «зовсім не хвилює» це питання, зменшилася з 31% до 27%. Питання дискримінації

більше хвилює тих, хто не планує довготривалої інтеграції в Німеччині, з чим, можливо, й пов'язані певною мірою їхні наміри покинути країну. Парадоксально, але саме серед цієї групи також більше тих, кого загалом не турбують антимігрантські настрої, що підтверджує складну природу міграційних рішень, які формуються під впливом багатьох факторів.

Дані дослідження виявляють цікаву динаміку у структурі тривог українських біженців щодо можливості повернення додому та залишення в Німеччині. У 2023 році спостерігалася чітка перевага тривоги про неможливість повернення в Україну над побоюваннями щодо неможливості залишитися в Німеччині. Однак до 2024 року ця різниця майже зникла – частки респондентів, стурбованих цими двома аспектами, практично зрівнялися. Ця зміна відбиває різну природу зазначених тривог. Побоювання щодо неможливості повернення безпосередньо пов'язані з триваючою війною, масштабами руйнувань в Україні, станом економіки та інфраструктури. Навпаки, тривоги про неможливість залишитися в Німеччині здебільшого ґрунтуються на невизначеності правового статусу та страху депортації.

Особливо цікавим є розподіл цих тривог серед груп із різними міграційними намірами. Так, серед тих, хто не планує повертатися в Україну, понад половина (52-55%) виявляє значне занепокоєння щодо можливості залишитися в Німеччині. На противагу цьому, серед тих, хто планує повернення при настанні безпечних умов, близько 70% сильно хвилюються через можливість так і не повернутися додому. Найвищий рівень тривоги щодо неможливості повернення (82-85%) спостерігається серед нечисленної групи, що орієнтується на швидке повернення.

Цікаво, що серед респондентів, які ще не визначилися зі своїми планами, 36-38% виражають значне занепокоєння щодо неможливості повернення, тоді як лише 25% сильно переживають через перспективу не залишитися в Німеччині. Це може свідчити про те, що фактор зв'язку з Батьківщиною залишається психологічно більш значимим навіть для тих, хто ще не сформував чітких міграційних планів.

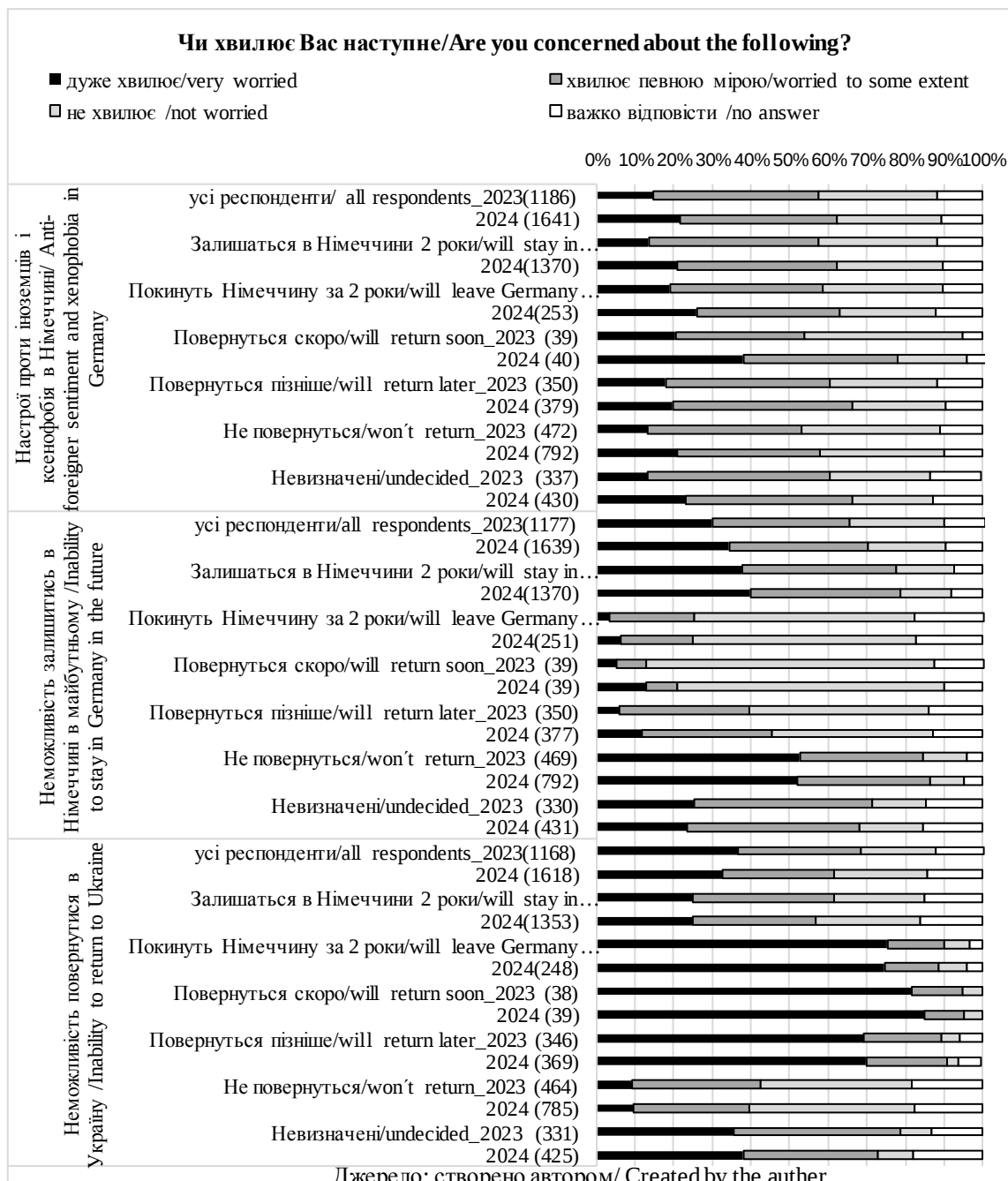

Рис.3. Стурбованість дискримінацією, неможливістю залишитися в Німеччині та повернутися в Україну/ Fig. 3. Concerns about discrimination, inability to stay in Germany and return to Ukraine

Важливим спостереженням є те, що інтенсивність тривоги щодо повернення прямо корелює з конкретністю та близькістю планів повернення – чим більш визначений намір і чим швидший потенційний термін повернення, тим вищий рівень відповідної тривоги. Це свідчить про глибокий емоційний зв'язок із Батьківщиною, який зберігається навіть за умов тривалого перебування за кордоном.

Отримані результати мають важливе значення для розробки програм підтримки

біженців. Вони вказують на необхідність розрізняти підходи до різних груп: для орієнтованих на повернення ключовим є забезпечення інформації про перспективи відбудови України, тоді як для тих, хто планує залишитися, важливою є правова стабільність і гарантії статусу в Німеччині. Для тих, хто не визначився, особливе значення набуває психологічна підтримка та допомога у прийнятті обґрунтованого рішення.

Підводячи підсумки, варто відзначити, що аналіз результатів опитування дає відповіді на низку запитань про те, що відчувають біженці з України в Німеччині, як їхні оцінки, самопочуття та занепокоєння впливають на їхню інтеграцію в Німеччині та плани повернення.

Результати дослідження свідчать, що середній рівень суб'єктивного контролю над життям серед українських біженців у Німеччині перевищує аналогічні показники довоєнного періоду в Україні. Це вказує на те, що, незважаючи на травматичний досвід міграції, невизначеність майбутнього та триваючу війну, українці в Німеччині зберігають відчуття агентності та здатність впливати на власне життя на рівні, що не поступається їхнім співвітчизникам, які залишилися в країні. Проте на початку 2024 року зафіксовано певне зниження цього показника, що може бути пов'язане з накопиченою втомою від міграції, затягуванням конфлікту або змінами в інтеграційній політиці Німеччини. Важливо підкреслити, що навіть після цього зниження рівень відчуття контролю серед української діаспори залишається вищим, ніж середньостатистичні довоєнні значення в Україні.

Кількісні дані не підтвердили гіпотезу, що виникла по результатах якісного дослідження, про те, що особи з внутрішнім локусом контролю частіше планують повернення в Україну. Навпаки, результати показали, що респонденти, які мають намір залишитися в Німеччині на тривалий термін

або постійно, демонструють вищий рівень відчуття свободи вибору та здатності контролювати власне життя. Найнижчі показники суб'єктивного контролю спостерігаються серед: тих, хто не планує залишатися в Німеччині навіть на два роки та осіб, які чітко визначили намір повернутися в Україну. Примітно, що ці групи мають значно нижчі оцінки здатності контролювати своє життя порівняно з тими респондентами, які ще не визначилися зі своїми майбутніми планами.

Аналіз результатів дослідження свідчить, що основним джерелом тривоги для українських біженців у Німеччині є невизначеність щодо можливості повернення на Батьківщину. Меншою мірою українських біженців лякають потенційні труднощі з продовженням перебування в країні через правову нестабільність чи ризик депортації. Найбільш виражений страх неможливості повернення спостерігається серед тих, хто вже визначився з наміром повернутися в Україну. Примітно, що проблеми, пов'язані з ксенофобією та дискримінацією іноземців у Німеччині – які набули актуальності під час попередніх міграційних криз – викликають значно менше занепокоєння серед українців. Це, ймовірно, пов'язано з більш доброзичливим ставленням німецького суспільства до українських біженців порівняно з іншими мігрантами, а також з широкою підтримкою України на офіційному та громадському рівнях.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2025

Стаття рекомендована до друку 24.02.2025

Tetyana Panchenko

Professor the Department of Political Science, Dr.Sc. in Political Science, V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine
tanyapanchenko@ukr.net <https://orcid.org/0000-0001-9762-2639>

UKRAINIAN REFUGEES IN GERMANY: HOW LOCUS OF CONTROL AND ANXIETIES INFLUENCE INTENTIONS TO INTEGRATE AND RETURN

The article explores the dynamics of psychological factors influencing the integration and repatriation intentions of Ukrainian refugees in Germany. Based on two waves of an online survey (July 2023 - January 2024, N=2917), the evolution of locus of control and anxiety levels and their relationship with migrants' life strategies are analysed, and the dynamics of the evolution of intentions to stay in Germany or return to Ukraine in the context of five waves of the survey (May 2022 - January 2024, N=5899) are investigated. The results of the survey are presented, which reveal a paradoxical trend: despite the traumatic experience of displacement, the average level of subjective control among refugees exceeds pre-war Ukrainian indicators. The article emphasises the differentiation in terms of migration intentions revealed by the survey: people with long-term plans to stay in Germany demonstrate greater freedom of will (6.9-7/10) compared to those who plan to return (5.1/10) or are hesitant (5.9/10).

The survey results reveal a clear hierarchy of anxieties among Ukrainian refugees in Germany. The most significant stress factor is the uncertainty of the prospects of returning to Ukraine, which outweighs the level of concern over potential legal difficulties of staying or the risk of deportation. This anxiety is particularly acute among respondents who are consciously focused on repatriation. Ukrainian refugees are characterised by a relatively low level of concern about xenophobia and discrimination, which have traditionally been central to migration studies of previous waves. This specificity is likely due to a combination of two factors: the exceptionally friendly attitude of German society towards Ukrainian refugees and the systemic support for Ukraine at all levels of German politics and civil society. This creates a unique social context that significantly distinguishes the experience of Ukrainian refugees from the migration cohorts of previous years.

Keywords: *Ukrainian refugees, locus of control, return intentions, social integration, anxiety, discrimination*

REFERENCES

1. UNHCR. 2025. *Ukrainian Refugee Situation: Operational Data Portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
2. Mykhailyshyna, D., Samoiluk, M., Tomilina, M. and Vyshlinsky, H. 2023. *Ukrainian Refugees: How Many Are There, Their Intentions & Return Prospects?* Centre for Economic Strategy. URL: <https://ces.org.ua/en/refugees-from-ukraine-final-report/>
3. Adema, Joop, Cevat Giray Aksoy, Yvonne Giesing, and Panu Poutvaara. 2024. *Ukrainian Refugees' Return Intentions and Integration in the Course of Time*. IZA Discussion Paper No. 16962. URL: <https://www.cesifo.org/DocDL/econpol-forum-2024-6-adema-aksoy-giesing-poutvaara-eu-regulation.pdf>
4. Andrews, Josephine, Isański, Jakub, Nowak, Marek, Sereda, Victoriya, Vacroux, Alexandra and Vakhitova, Hanna 2023. *Feminized Forced Migration: Ukrainian War Refugees. Women's Studies International Forum* 99: 102756. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2023.102756>
5. Brücker, Herbert, Andreas Ette, Markus M. Grabka, Kosyakova, Yuliya Wenke, Niehues and Rother, Nina. 2023a. *Geflüchtete aus der Ukraine in Deutschland: Ergebnisse der ersten Welle der IAB-BiB/FReDA-BAMF-SOEP Befragung*. IAB Forschungsbericht. <https://doi.org/10.48720/IAB.FB.2302>
6. Brücker, Herbert, Andreas Ette, Markus M. Grabka, Kosyakova, Yuliya, Wenke Niehues, Rother, Nina C. Katharina Spies, et al. 2023b. *Ukrainian Refugees in Germany: Evidence From a Large Representative Survey. Comparative Population Studies* 48. <https://doi.org/10.12765/CPoS-2023-16>
7. Brücker, Herbert, Andreas Ette, Markus M. Grabka, Kosyakova, Yuliya, Wenke Niehues, Rother, Nina, Spies Katharina, et al. 2023c. *Geflüchtete aus der Ukraine: Knapp die Hälfte beabsichtigt längerfristig in Deutschland zu bleiben. DIW Wochenbericht*. <https://doi.org/10.18723/DIW WB:2023-28-1>
8. Panchenko, T. 2022a. *Prospects for Integration of Ukrainian Refugees into the German Labor Market: Results of the ifo Online Survey. CESifo Forum* 23(4): 67–75.
9. Panchenko, T., Poutvaara, P. 2022. *Intentions to Stay and Employment Prospects of Refugees from Ukraine. EconPol Policy Brief* 46. URL: https://www.econpol.eu/publications/policy_brief_46
10. Panchenko, T. 2023. *Wie geht es ukrainischen Geflüchteten in Deutschland? Ergebnisse von ifo-Umfragen. ifo Schnelldienst* 76(10): 52–62.
11. Giesing, Y., Panchenko T., Poutvaara, P. 2022. *Anpassung und Integrationsstrategien von Geflüchteten aus der Ukraine in Deutschland. ifo Forschungsberichte* 135. URL: <https://www.ifo.de/publikationen/2022/monographie-autorenschaft/anpassung-und-integrationsstrategien-von-gefluechteten>
12. Panchenko, T. 2022b. *Anpassungsstrategien der Geflüchteten aus der Ukraine in Deutschland: Ergebnisse einer qualitativen Studie. ifo Schnelldienst* 75(11): 58–62.
13. Chagaziia, L., Panchenko, T. 2025. *Adaptation Strategies of Ukrainian Refugees in Germany. Innovation: The European Journal of Social Science Research* 38(1): 193–219. <https://doi.org/10.1080/13511610.2025.2467220>
14. WVS. 2021. 2017–2022 1 World Values Survey Wave 7: *Master Survey Questionnaire*. 27 p. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentati onWV7.jsp>
15. Rotter, J. B. 1966. *Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement. Psychological Monographs: General and Applied* 80(1): 1–28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>
16. Levenson, A. 1974. *Activism and Powerful Others: Distinctions Within the Concept of Internal-External Control. Journal of Personality Assessment* 38(4): 377–383. <https://doi.org/10.1080/00223891.1974.10119988>
17. WVS. 2022. *World Values Survey Wave 7 (2017–2022). Results in % by Country Weighted by w_weight. Study # WVS-2017 v 5.0*. URL: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentati onWV7.jsp>
18. Coninck, de D. 2023. *The Refugee Paradox During Wartime in Europe: How Ukrainian and Afghan Refugees are (not) Alike. International Migration Review* 57(2): 578–586. <https://doi.org/10.1177/01979183221116874>

The article was received by the editors 20.01.2025.

The article is recommended for printing 24.02.2025